

**Utenriksdepartementet
Postboks 8114 Dep
0032 Oslo**

Deres ref. 11/01357

Dato 02.9.13

Røde Kors høringsinnspill til Utenriksdepartementets forslag til lov om Norges nasjonale institusjon for menneskerettigheter.

1. Innledning

Røde Kors støtter beslutningen om å løsrive nasjonal institusjon for menneskerettigheter (NI) fra Senteret for menneskerettigheter (SMR). Vi mener at NI ikke har klart å utføre oppgaven med å fremme og beskytte menneskerettighetene i Norge på en tilfredsstillende måte og i den grad Paris-prinsippene krever. Det har vært for mye fokus på forskning og for lite fokus på kontroll- og overvåking av forvaltningens etterlevelse av Norges internasjonale menneskerettslige forpliktelser.

Vi vil i det følgende dele noen av Røde Kors sine erfaringer rundt arbeidet med menneskerettighetene i Norge, og vi vil komme med noen anbefalinger til hvordan vi mener NI bør organiseres i fremtiden.

Røde Kors

Post: P.B. 1 Grønland, 0133 OSLO
Besøk: Hausmannsgt. 7
Fakturering: Norges Røde Kors,
Postboks 2967, 7438 Trondheim

Bank: 8200 01 76318
Post: 0809 50 90444
Org.nr: NO 864 139 442

Tlf: 05003
Faks: 22054040
Web: <http://www.redcross.no>
E-post: post@redcross.no

2. Røde Kors erfaring med å arbeide med menneskerettigheter i Norge

Røde Kors erfarer at det fortsatt er begrenset kunnskap om de internasjonale menneskerettighetene, i sentrale deler av norsk forvaltning og på departementets nivå. Dessverre har vi også erfart at heller ikke Fylkesmannen foretar noen kontroll i sosialsaker, vedrørende oppfyllelsene av menneskerettighetene.

Dette er svært bekymringsfullt og i strid med Norges internasjonale forpliktelser. Menneskerettsloven av 1999 er tydelig på at norsk rett skal være i samsvar med de internasjonale menneskerettighetskonvensjonene Norge har ratifisert. Der det er motstrid mellom norsk rett og menneskerettighetene skal menneskerettighetene gå foran, jf.

Menneskerettsloven § 3. Dersom sentrale deler av norsk forvaltning ikke kjenner til menneskerettighetene, kan de heller ikke avdekke eventuell motstrid etter menneskerettsloven § 3.

Det fremgår av Paris-prinsippene at NI skal «fremme og beskytte menneskerettighetene». Vi mener således at mangelfull kunnskap i forvaltningen om menneskerettighetene er forhold NI skal påpeke overfor ansvarlige myndigheter, og arbeide aktivt for å øke kunnskapsnivået hos offentlige ansatte.

Som verdens største humanitære aktør har vi bred erfaring med å bistå sårbare grupper. Vårt mandat er å hindre og lindre menneskelig nød og lidelse både i væpnet konflikt og i fredstid. I Norge ser vi at sårbare grupper som barnefamilier som er langtidsmottakere av sosialhjelp, barnevernsbarn og personer uten lovlig opphold har svært liten rettssikkerhet i norsk forvaltning. Det er førstelinjen i Norge som møter disse menneskene som forvaltere av helserett, trygderett, barnerett og utlendingsrett. De er i direkte kontakt med noen av de mest sårbare gruppene i Norge og påvirker deres livskvalitet i betydelig grad. Til tross for

dette finnes det liten kunnskap i førstelinjen om barnekonvensjonen, Den europeiske menneskerettskonvensjonen og FN konvensjonen om økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter.

Selv om man skal vise varsomhet med å rangere menneskerettighetene, mener Røde Kors det er avgjørende at Norge klarer å oppfylle grunnleggende rettigheter som mat, klær, helsehjelp og utdanning til barn for personer som oppholder seg på norsk jord. Det er vanskelig å forstå hvorfor norske myndigheter ikke tar disse grunnleggende menneskerettighetene på alvor, og at det ikke legges inn betydelige ressurser for å styrke førstelinjen på dette området.

La oss illustrere med et eksempel. For en del år siden hadde Røde Kors et samarbeidsprosjekt med Amnesty International og Juss-Buss for å bistå irregulære migranter i møte med sosialkontorene i Oslo. Vi startet prosjektet fordi vi fikk mange henvendelser fra denne gruppen som ikke hadde penger til mat, klær eller helsehjelp. Prosjektet gikk ut på å styrke gruppens rettsikkerhet ved å hjelpe dem til å søke om akutt nødhjelp til mat og klær og om nødvendig også økonomisk støtte til helsehjelp og medisiner. Selv om det ikke er tvil om at denne gruppen har krav på akutt nødhjelp, fikk prosjektet en helt annen vending enn det vi hadde sett for oss. I løpet av prosjektperioden på 1 ½ år ble alle søknadene om akutt nødhjelp avvist. Enkelte ganger ble til og med søkerne nektet å levere søknaden sin på sosialkontoret. Til slutt så vi oss nødt til å stoppe hele prosjektet fordi vi overhode ikke klarte å hjelpe denne gruppen med å få oppfylt sine grunnleggende rettigheter. Vi forsøkte å komme i kontakt med sosialkontorene, ansvarlige politikere og vi klagde både til Fylkesmannen og Sivilombudsmannen. Men ingen gjorde noen ting. Dette er således et godt eksempel på hvordan rettsikkerheten for denne gruppen sviktet fullstendig i førstelinjen og klageinstansene.

Eksemplet viser også at det er et stort behov for en sterk og tydelig nasjonal institusjon for menneskerettigheter.

3. NI bør ikke organiseres som et forvaltningsorgan.

Røde Kors mener at en nasjonal institusjon for menneskerettigheter må være i kontakt med grupper i samfunnet som har fått sine menneskerettigheter krenket, og som er fullstendig utestengt og isolert fra det offentlige rom. Det er et stort behov blant deler av befolkningen i Norge for en nasjonal institusjon som tør å påpeke de faktiske menneskerettslige utfordringene vi har i Norge.

Røde Kors har jobbet med menneskerettigheter over flere år og ser at det menneskerettslige klima hos sentrale myndigheter har endret seg de siste årene. Det vises i dag større tilbakeholdenhet ved ratifisering av nye konvensjonen om menneskerettigheter og norske myndigheter har også uttalt skepsis hva gjelder Den europeiske domstols myndighet og kompetanse. Videre føres det en mer restriktiv asylpolitikk enn tidligere. Alle disse forholdene har ført til et enda tydeligere behov for en mer uavhengig nasjonal institusjon som overvåker og kontrollerer den menneskerettslige situasjonen i Norge.

Vi mener det er altfor stor risiko for at NI kan forveksles med offentlige myndigheter dersom det organiseres som et forvaltningsorgan. En slik forveksling vil være svært skadelig for arbeidet med menneskerettigheter, og kan i verste fall føre til at NI mister nødvendig tillit blant grupper i samfunnet som trenger et sterkere menneskerettslig vern. Videre ser vi at departementet, i sine vurderinger av hvilke organisasjonsform NI bør ha, har lagt betydelig vekt på NIs koordinerende rolle. Dette mener vi er svært uheldig. NIs koordinerende rolle bør være sekundær i forhold til dens operasjonelle virksomhet.

Departementet skriver at det er «behov for å ha en nasjonal institusjon for menneskerettigheter som kan bidra til samordning, overblikk, og systematisering.» Røde Kors er uenig i dette. Som det fremgår av Paris-prinsippene er NIs primære oppgave «å fremme og beskytte

menneskerettighetene». Slik vi forstår dette betyr det først og fremst at en nasjonal institusjon for menneskerettigheter må:

- ✓ Komme i kontakt med / og opparbeide nødvendig tillit blant grupper i Norge som har fått sine menneskerettigheter krenket.
- ✓ Arbeide aktivt med å avdekke mangelfull kompetanse om menneskerettighetene i sentral forvaltningen
- ✓ Fritt kunne komme med tydelige anbefalinger til ansvarlige myndigheter som offentliggjøres.
- ✓ Kommuniserer tydelig ovenfor norske myndigheter, offentlig forvaltning, private aktører og det sivile samfunn hvilke menneskerettslige utfordringer vi har i Norge.
- ✓ Delta aktivt i offentlige debatter som talsperson for menneskerettighetene i Norge.
- ✓ Forstå kompleksiteten i arbeidet med menneskerettighetene og ha et tett samarbeid med organisasjoner som kan bistå med mat, klær, helsehjelp, bolig og rettshjelp.

Et forvaltningsorgan har en tendens til å bli byråkratisk, hvilket kan gå utover effektiviteten på beslutningsnivå. En operasjonell institusjon for menneskerettigheter bør ha effektive arbeidsmetoder, hvor blant annet beslutninger kan fattes raskt. Vi tror at NI bør organiseres som en menneskerettighetskommisjon slik Sveaas-rapporten anbefaler, eventuelt som et eget menneskerettighetsombud. Det sentrale for NI som institusjon er at det operer fritt og uavhengig, noe vi tror blir svært vanskelig som et forvaltningsorgan. Samtidig vil vi påpeke at det bør vises varsomhet med å tillegge for mye ansvar på NI når det gjelder koordinering. Det sier seg selv at som en koordinerende institusjon bør NI ha en diplomatisk fremtoning, som samler de ulike aktørene om arbeidet for menneskerettighetene. Røde Kors tror at dette vil komme i sterk konflikt med NIs oppgave som kontroll og overvåkingsorgan for menneskerettighetene i Norge og at de derfor ikke bør pålegges en koordinerende oppgave. Dersom det på enkelte områder skulle vise seg å være hensiktsmessig for NI å koordinere

arbeidet med menneskerettighetene med andre ikke-statlige aktører, vil NI likevel kunne legge til rette for et slikt samarbeid. Det bør imidlertid ikke pålegges ved lov slik Utenriksdepartementet foreslår i ny lov § 4 første ledd bokstav e.

Med vennlig hilsen

Mads Harlem
Fungerende Avdelingsdirektør
Kommunikasjon- og markedsavdelingen

Charlotte Bayegan-Harlem
Juridisk rådgiver, Politikk-
og folkerettseksjonen